

Окремим наданням 10 підданіх у підсторозькій маєтності Борисові [фактично – Буші. – I. M.], старшому співакові наданих – забрано.

Тепер вже три роки, як не залишилося жодного підданого, крім готівки від їх милості князя Олександра Пузини. Спершу вона надходила через пана Семена [Кричевича, підскарбія]. Потім нам самим з отцем Троїцьким [Никандром?] вже від двох з половиною років передається. Тобто на кожну чверть [квартал] є по 500 злотих, з яких отець Троїцький на шпиталь для убогих бере 250 зл. А при мені ж на школу і на співаків залишається 250 зл.

Які гроші на що [школу і співаків] завжди видається:

на кожний квартал двом панам бакалаврам, слов'янському і латинському з підбакалаврами – 50 зл.;

на свої ж потреби – 15 зл.;

челяді, яка співає в церкві – двом басам, шістьом (часом вісімом) тенорам, двом старшим альтам, старшому диканту; шкільному шафареві [ключникові, економу, управителеві], кухареві з дружиною, шкільному рибалці виходить до 90 зл.;

підросткам і меншим хлоп'ятам, альтові і диканту, на кафтани, вбрания, хутра, шапки, чоботи, черевики, сорочки та інші потреби виходить до 10 зл.

Для їх всіх готовий стіл, без жодної звідкись найменшої допомоги, з готівки, на збіжжя, м'ясо, кури, рибу, масло, сир, сало, пшено, крупи, горох, городню ярину і на різні стравні речі, також на столи і завжди на пива до столу виходить з ощадливістю на чверть до 100 зл.

У кожній чверті, як в платні співакам, так і закупівлі на ринку, часом більше, часом менше, може видаватися грошей.

До того ж, без жодного від трьох років підданого, до 7 [4?] кімнат зимою і до пекарні з кухнею [протягом року] лише за самі дрова, куплені в місті до 15 зл.

Направа ж печей, шибок всюди в школі та кімнатах, на різні потреби та начиння до кухні, наймання [робітників] до млина для мелення збіжжя і збирання солоду до бровару, на злив пива та його принесення до 10 зл.”

Джерела: Головний архів давніх актів у Варшаві.

– Ф. Збірка Браніцьких із Сухої. – N 323/409. – С. 638-639; Postanowienie na akademię ostrozska / Підготовка тексту В. Щербака // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 120-121.

Література: Архів Юго-Западної Росії. – Ч. 1.

– Т. 6. – С. 676; Ковальський М. Документальний джерела з історії м. Острога і Острожчини, виявлені в Головному архіві давніх актів (АГАД) у Варшаві // Матеріали IV науково-краєзнавчої конференції “Остріг на порозі 900-річчя”. – Остріг, 1993. – С. 66-69; Мицько Ю. Postanowienie na akademię ostrozska // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 120; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 115; Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 149, 164, 194, 298, 318.

Ігор Мицько

Потій (Адам) Іпатій (* 1541, с. Рожанці Володавського повіту (зараз Польща) – † 18.07.1613, м. Володимир-Волинський)

Один із найяскравіших українських полемістів уніатського табору, церковний і політичний діяч. Походив із сім'ї православних українців, що жили у Володавському повіті на Берестейщині. Його світське ім'я Адам. Навчався в кальвіністській школі князя М. Радзивіла, пізніше в Krakівському університеті. До 33 років був сповідником кальвінізму. Але повернувся до православ'я. П. зробив близьку кар'єру – став королівським секретарем, потім земським суддею

в Бересті, зрештою берестейським каштеляном та сенатром Речі Посполитої.

Підтримував добрі стосунки з князем В.-К. Острозьким. Саме за наполяганням та при підтримці останнього П. у 1593 р. став єпископом володимирським та берестейським. Князь В.-К. Острозький розраховував, що така особа, як П., з його ерудицією та зв'язками, сприятиме поліпшенню становища православної церкви в Україні та Білорусі. Ці сподівання були пов'язані з певними унійними планами князя. У листі до П. в 1593 р. князь В.-К. Острозький виклав свою програму унії, яка мала на меті зрівняти православних у правах із католиками. Ця унія мала універсальний характер і поширювалася на весь православний Схід, передбачаючи також реформування православної церкви шляхом розвитку освіти і книгодрукування, збереження православного обряду і заборону переходу з православ'я у католицизм. Така унійна програма з її політичною лояльністю й прозахідною орієнтацією, з одного боку, і водночас певний традиціоналізм, з другого, не могли не імпонувати П. Проте він швидко переконався в неможливості універсальної унії й почав орієнтуватися на її регіональний характер. Це стало однією з причин розходження єпископа і князя.

Будучи активним прихильником унії, П. написав низку творів на її оборону. Деякі з них писані тогочасною українською книжною мовою, деякі – польською, а окремі, найбільш значні й актуальні, – і однією, і другою. Основна їхня тема – довести законність унії та її потрібність для України й Білорусі. Найбільший твір П. “Антиризис” – полемічна відповідь на “Апокризис” Христофора Філалета.

П. виступав одним із головних організаторів Берестейської унії та Берестейського уніатського собору 1596 року. Після смерті київського митрополита Михайла Рогози в 1599 р. обійняв митрополичий престіл. Вів полеміку з князем В.-К. Острозьким щодо унії.

Портрет, підпис і печатка Іпатія Потія

Його твори висвітлюють різноманітні аспекти церковного й культурного життя України кінця XVI – початку XVII століття. Деякі з них, “Антиризис”, “Лист до князя Костянтина Костянтиновича Острозького”, “Відповідь клірику Острозькому”, стосуються як діяльності князя В.-К. Острозького, так і ОА.

Джерела: Відповідь Клірику Острозькому // Українські гуманісти епохи Відродження. – Київ, 1995. – Ч. 2. – С. 101-171; Потей И. Антиризис//Русская историческая библиотека. – С.-Петербург, 1903. – Т. 19; Його ж. Унія греків з костелом римським 1595 року; Лист до князя Костянтина Костянтиновича Острозького.

Література: Атаманюк Л. Постать волинського уніатського єпископа Іпатія Потія в історичній літературі // Осягнення історії. Збірник наукових праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського. – Острог – Нью-Йорк, 1999. – С. 144-148; Возняк М. С. Історія української літератури: У 2-х кн. – 2-ге вид., випр. – Львів, 1992. – Кн. 1; 1994. – Кн. 2; Грушевський М. С. Історія України-Руси. – Київ (факсимільне пе-

ревидання), 1991-1995. – Т. 6; Його ж. Історія української літератури. – Київ, 1995 (перевид.). – Т. 5. – Кн. 2: Перше Відродження (1580-1610); Його ж. Культурно-національний рух на Україні в XVI-XVII віці // Духовна Україна: Зб. тв. – Київ, 1994. – С. 136-255; Гудзяк Б. Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. – Львів, 2000; Кралюк П. М. Особливості вияву національної свідомості в українській суспільній думці XVI – першої половини XVII ст. – Луцьк, 1996. – С. 70-73; Паславський І. Між Сходом і Заходом. Нариси з культурно-політичної історії Української Церкви. – Львів, 1994. – С. 69-106; Плохий С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. – Київ, 2006; Сеник С. Два митрополити – Потій і Рутський // Історичний контекст укладення Берестейської унії і перше поунійне покоління. – Львів, 1995; Трипольський Н. Уніатський митрополит Ипатий Потий и его проповедническая деятельность. – Киев, 1878.

Петро Кралюк

“Правило истинного живота христианского” (Псалтир з возлідуванням) (1598)

За змістом Псалтир із возлідуванням, тобто Псалтир із Часословом та іншими додатковими статтями.

Оригінальний заголовок: “Сія книга, правило истинного живота христіанского, наріцатися достойна”. Нижче заголовка на цьому ж титульному аркуші дрібнішим шрифтом відзначена роль у виданні цієї книги князя В.-К. Острозького з перерахуванням його титулів та повелінням надрукувати її в Острозі “Бжєю помощю, повелінємъ же і всъмъ накладомъ блгочестиваго и хрѣтолюбиваго кнѧ Константина, въ стомъ крщенїи нареченаго Василїа, кнажати Острозскаго, воеводы Кїевскаго, маршака земли Волынское старости Владимерскаго, и проща, з друкарни его Острозское выдана есть”.

Для встановлення прізвища видавця або укладача й точної дати виходу в світ книги надійним джерелом є післямова на 438-му аркуші книги: “До здѣ еже по Бѣ конецъ и съвершеніе пріать книга сїа правило истинаго живота хрѣтанскаго названаа. Бжєю млѣтию, повелінємъ и всъмъ накладомъ вышей менованого блгочестиваго кнѧ Константина, въ стомъ крщенїи нареченаго Василїа, кнажати Острозскаго. Снисканьемъ же ѿ стыхъ бжественыхъ писаній, и трудомъ, многогрѣшнаго хоуѣжьшаго въ хрѣтанехъ, оубогаго Василїа...”. На основі цього речення І. Карагаєв подав заголовок даної книги – “Правило истинного живота...”, а не “Псалтир”. У книзі, як і в збірнику 1588 р. (“Книжица” у 6 розділах), зазначено видавця цього тексту – якогось Василя, який традиційно вважається *Василем Суразьким*.

У кінці післямови цієї книги подані її вихідні дані: “Скончажеса и съвершиса книга сїа въ лѣто ѿ създанїа мирѣ [7107], а ѿ по плоти рожѣства Га Бга и Спаса ншего Іс Хаѣфчи [1598], мѣца декемврія. На днѣ стыхъ і [10] мѣнихъ въ Критѣ страдавшихъ, числомъ кг [23]”.

Формат книги – 8°. Складається з 5 початкових ненумерованих аркушів, 44 нумерованих аркушів, 7 ненумерованих та 439 нумерованих – всього 494 аркуші. Рядків на сторінці 28, 23, бл. 21. Шрифт (розмір 10 рядків) = 42, 53, 60 мм. Дзеркало набору = 116 x 58 мм.

В оформленні видання використані дошки Ф. Скорини (ініціали) та П. Мстиславця (заставки). Друк двома фарбами в два прогони.

Склад видання (за каталогом Гусєвої): “Чинъ и шглавленіе еже маеть, и съдержить въ себе книга сїа” – арк. [1-4] I рах.; титул – арк. 1 II рах., герб кн. В. К. Острозького – арк. 1 зв. II рах., “Предсловіе” – арк. 2-12 II рах., “Начало книги сїа: 8казаніе дньникъ – арк. 12-17 II рах., “Дньникъ. слнѣна г шествїа [месць март – месць феврарій] – арк. 17 зв.-29